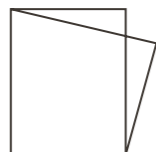

Peter Østergaard Andersen: Følelser og pædagogik i samfundsteoretisk perspektiv

Hans Reitzels Forlag, 2018, 296 sider

Anmeldt af Niels Rosendal Jensen, lektor, DPU, Aarhus Universitet

følelser eller appellere til, at børn eller voksne for den sags skyld skal bevidstgøres om de mulige effekter af deres følelser. Sagen er at etablere en frugtbar rammesætning for videre arbejde med følelser i pædagogisk arbejde.

Først indrammes, hvad ærindet er i denne bog. Det sker på baggrund af en række 'nedslag', altså konkrete og genkendelige eksempler fra hverdagslivet på, hvornår følelser kommer i spil: blandt forældre med deres nyfødte, mellem børn og pædagoger, mellem børn indbyrdes i form af mobning, pædo-fili, præstationspres osv., som på hver deres måde illustrerer følelser som lykke, vrede, skam, afsky, glæde osv. Eksemplerne kommenteres og perspektiveres med henvisning til bl.a. Norbert Elias, hvis forskning havde påvist, hvordan civilisation blev sat lig med kontrol over egne følelser, og med udblik til den kulturelle selvfølghed, at kvinder og børn historisk set forventes at sætte følelse over fornuft. Alt taget i betragt-

ning er det en ganske ferm opvarmning til, hvad der derefter følger. Forfatteren undlader heldigvis ikke at lade sin stille undren spille med.

Kapitel 2 og 3 fremdrager indsigter fra forfatterens egne forskningsarbejder. Det empiriske materiale, der direkte anvendes i sammenhængen, omfatter 7 interviews med pædagoger. Materialet er struktureret på den måde, at vi først møder de 7 pædagoger hver for sig i en kondenseret form (kapitel 2), hvorefter der i kapitel 3 arbejdes med tværgående temaer, dvs. hvad pædagoger tænker om følelser i forhold til børn, forældre og sig selv. Et vigtigt træk i disse forståelser er de såkaldt positive følelser, som på deres side viser, at børnene trives og har det godt, og tilsvarende at pædagogerne er rimeligt tilfredse med hverdagen i institutionen. Dog ser vi også her en stærk kulturel markør, idet forældre og pædagoger tilsyneladende er enige om, at glade børn er, hvad de helst vil se. Er børn ikke glade, må der være noget galt.

I kapitel 4 gennemgås begrebet *tillid* i psykologisk hhv. sociologisk belysning. Makarenko viste i *Vejen til livet*, hvad tillid til de forsømte og kriminelle unge betød, nemlig at de genvandt deres tro på sig selv og på de nye muligheder, samfundet tilbød. Det er altså en ingrediens i pædagogisk arbejde, som har vist sig langtidsholdbar. Er der tale om en grundkategori for pædagogisk arbejde i stil med anerkendelse? Eller er det et udtryk for, at tillid skal sættes i forgrunden, fordi den ikke er til stede som tidligere? I hvert fald annoncerer landets største parti begrebet 'tillidsreform' til erstatning af NPM og NPG. Undertegnede hælder til, at tillid er en grundkategori i pædagogisk arbejde.

I 5. kapitel beskrives "centrale følelser". Det drejer sig om angst, skyld, skam, empati m.fl. Noget er naturligvis "kendt stof", men andet er mindre kendt på vore breddegrader og i mindre grad en del af pædagogernes vidensbase. Det gælder f.eks. tænkningen vedrørende "emotionel økonomi" i medfølelse. Giver og modtager skal positionere sig på en bestemt måde (den ene giver til den anden, der er underlegen) og samtidig opfylde et kriterium om moralsk ret til sympati. Anderledes sagt adskiller denne økonomi sig tilsyneladende ikke voldsomt fra de kriterier, der anvendes til at afgøre modtagerens værdighed. Er denne lidelse selvforskyldt, eller er det tilfældighedernes spil, der rammer i blinde? Der er ganske meget på spil både for giver og modtager, ligesom det er tilfældet, når der tildeles udviklingshæmmede, arbejdsløse, pensionister m.v. diverse overførselsindkomster. Uden at gå for detaljeret ind i selve præsentationen giver det anledning til om- og eftertanke, om f.eks. børnehavebørn,

skoleelever eller andre bare er naive ofre for den ene eller anden hændelse eller derimod har kapacitet til at spille spillet, altså anlægge strategiske hensyn for at opnå noget bestemt. Det behøver vi ikke moralisere over, men blot tage ad notam som måder, mennesker også handler på i givne sociale strukturer (s. 126ff.).

Mens kapitel 6 kredser om de givne sociale strukturer (institutionerne), og hvordan pædagoger, forældre og børn søger gensidigt at afstemmes i forhold til hinanden, går vi i kapitel 7 ind i følelshåndteringens dilemmaer med afsæt i Arlie Hochschilds spændende arbejde. At disse dilemmaer ikke først dukkede op i går, kan man orientere sig om i det følgende kapitel, hvor forfatteren fremlægger historiske eksempler på, hvordan følelser har været tematiseret (reformpædagogik, psykologi og emotionel intelligens).

I kapitel 9 gennemgås udvalgte opfattelser af teoretisk art: fra evolutions- og udviklingspsykologi til sociologi, kulturteori og affektive teorier. Kapitlet giver et godt overblik over de teoretiske tilgange og deres (mulige) betydning for pædagogisk arbejde.

Anmelderens generelle vurdering er: Denne bog er spækket med interessante og tankevækkende overvejelser af teoretisk beskaffenhed og hører ikke til kategorien natbordslæsning. Den synes velegnet til at danne et solidt grundlag for egne refleksioner som pædagog, lærer, sygeplejerske og socialrådgiver. Selv om eksemplerne er hentet fra daginstitutionfeltet, ville det være en skam, hvis den udelukkende vandt indpas dér. Tværtimod er der rigeligt at tage fat på for at forstå, hvad der er

på færde i mange situationer i institutions- og skoleliv, hvor følelser spiller en afgørende rolle. Styrken i bogen er at anlægge et historisk, teoretisk og diskuterende perspektiv på følelser; herved bidrager den til at klargøre, at følelser ikke kan adskilles fra fornuft eller fra de sociale kontekster, hvor følelserne optræder. Især det kontekstuelle er værd at fremhæve her. Der findes mange lærebøger, som løsriver de teoretiske præsentationer fra selve anvendelsesområdet. Det er ikke tilfældet her. Forfatteren har bestræbt sig på at gøre det teoretiske stof relevant, på den ene side ved at trække på det empiriske materiale fra kapitel 2 og 3 og på den anden side ved at give forslag til, hvordan det pågældende stof kan inspirere til egen eftertanke (og en senere mulig ændring af praksis). Der lægges op til teoretisk reflekteret og etisk sensibel praksis, hvilket vi aldrig kan få nok af muligheder for. Bogens kapitler indledes med en kort introduktion og rundes af med en afsluttende opsamling. Det er en fin hjælp til læseren. Bogen er en lækkerbissen for professionsuddannelserne og vil kunne finde anvendelse i flere sammenhænge.

Følelser er centrale i pædagogisk arbejde, men parolen må være: Hellere demokrati end emokrati! Begrebet *emokrati* er lånt hos forfatteren Susanne Staun (Kronikken. Politiken, 8. maj 2018) ♦

REFERENCE

Staun, S. (2018). *De intakte og de omskårne: krigen om ordene*. Kronikken, Politiken, 8. maj 2018